

УДК 35: 355

ІСТОРИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВСТАНОВЛЕННЯ СУЧАСНОГО КОРДОНУ ДЕРЖАВИ ІЗРАЇЛЬ

СІЦІНСЬКИЙ Н. А.,
магістр права, Опольський
університет, м. Ополь, Польща

У статті наведено результати історичного аналізу встановлення сучасного державного кордону держави Ізраїль. Зазначено, що статус державного кордону Ізраїлю із суміжними державами має різний політико-правовий статус на всій його протяжності, що обумовлює численні прикордонні конфлікти із суміжним державами.

Ключові слова: держава Ізраїль; встановлення державного кордону; територія Ізраїлю; арабські країни; Палестинська автономія.

В статті приведено результати історичного аналізу встановлення сучасної границі держави Ізраїль. Указано, що статус державної границі Ізраїля з сусідніми державами має різний політико-правовий статус на всій його протяженності, що обумовлює численні прикордонні конфлікти з сусідніми державами.

Ключевые слова: государство Израиль; установления государственной границы; территория Израиля; арабские страны; Палестинская автономия.

This paper presents a historical review of the establishment of the modern borders of the state of Israel. Indicates that the status of the state border of Israel with neighboring countries has different political and legal status throughout its length, which leads to many border conflicts with neighboring States.

Keywords: the State of Israel; the establishment of the state border; Israel; the Arab countries; the Palestinian authority.

Постановка проблеми. Світова історія дає підстави стверджувати, що питання встановлення державних кордонів є одним із ключових пріоритетів у загальній системі міжнародних зносин. Адже чітко визначені межі території держави є запорукою її суверенітету, територіальної цілісності та недоторканості державних кордонів. Тому, розглядаючи питання встановлення сучасних державних кордонів, цікавим, на нашу думку, є нетиповий у світі досвід Ізраїлю щодо встановлення свого державного кордону.

Так, державу було створено 14 травня 1948 року, і з того часу Ізраїль неодноразово змінював межі власної державної території, як за результатами перемог у численних війнах та інших озброєних протистояннях із суміжними країнами, так і за результатами мирного врегулювання питань кордонів із сусідами. Наразі слід констатувати, що Ізраїль не має чітко визначеного й встановленого державного кордону із суміжними державами, який визнаний міжнародною спільнотою. Водночас статус державного кордону Ізраїлю із суміжними державами має різний політико-правовий статус на всій його протяжності, що обумовлює численні прикордонні конфлікти із суміжним державами. Відтак, на сьогоднішній день існують чисельні міжнародні політико-правові спори відносно сучасної території держави Ізраїль.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що проблеми, пов'язані зі встановленням сучасного державного кордону Ізраїлю, є актуальними з огляду на забезпечення безпеки у регіоні Близького Сходу, що потребує подальшої наукової розробки зазначеної проблематики.

Мета статті – розглянути історичні особливості встановлення сучасного державного кордону Ізраїлю.

Виклад основного матеріалу. Держава Ізраїль розміщена у південно-західній Азії на південно-східному узбережжі Середземного моря (морський кордон країни складає 230 кілометрів). На півночі держава межує з Ліваном, на північному сході – із Сирією, на сході – з

Йорданією, на південному заході – з Єгиптом. Загальна протяжність державного кордону Ізраїлю складає 1125 кілометрів, а площа сучасної державної території Ізраїлю, включаючи кордони Палестинської автономії складає, 27,8 тис. кв. км [1].

Процес створення сучасного Ізраїлю розпочався зі створення Руху політичного сіонізму в 1897 році і завершився проголошенням незалежності Ізраїлю 14 травня 1948 року на підставі Резолюції Генеральної Асамблеї ООН № 181/11 від 29 листопада 1947 року [2]. Згідно з цією Резолюцією, на колишній підконтрольній Великій Британії території Палестини мали утворитися дві держави – єврейська (площею 14,1 тис. кв. км – 56 % території Палестини, населення 1 008 800 чоловік) і арабська (площею 11,1 тис. кв. км – 43 % території Палестини, населення 758 520 чоловік). В окрему міжнародну зону виділялося місто Єрусалим та його околиці (1 % території Палестини, населення 205 230 чоловік). Згідно з цією ж Резолюцією, скасовувався англійський мандат на Палестину. Був визначений термін виведення англійських військ до 1 серпня 1948 р. Передбачалося проголосити незалежність обох держав не пізніше 1 жовтня 1948 р. [2].

Акцентуємо увагу на тому факті, що хоча зазначена Резолюція Генеральної Асамблеї ООН не визнається державами арабського світу, однак на сьогодні вона є єдиним міжнародним нормативно-правовим документом, що визначає територію держави Ізраїль.

Так, на другий день після створення держави Ізраїль розпочалася Перша арабо-ізраїльська війна 1948-1949 років, що мала за мету переглянути державно-територіальний устрій новоствореної єврейської держави. Початком бойових дій стало введення на територію Палестинської автономії 15 травня 1948 року регулярних військ Єгипту, Сирії, Лівану та Йорданії. Уряди цих країн, а також Саудівської Аравії та Ємену оголосили війну Ізраїлю.

Під час воєнних дій Ізраїль завдав арабам ряд суттєвих поразок і захопив значну частину територій, виділених ООН для створення арабської Палестинської держави, а також встановив контроль за частиною міста Єрусалим. Так, внаслідок успішних бойових дій Ізраїлю вдалося значно розширити межі території країни на 6,7 тис. кв. км, відтак у 1949 році територія країни складала вже 20,8 тис. кв. км. Після закінчення у 1949 році Першої арабо-ізраїльської війни між сторонами конфлікту було тимчасово укладено угоди, які не містили положень про остаточне врегулювання територіальних питань між державами. Згідно з положеннями зазначених міжнародних актів, арабська держава Палестина не була створена, а такі території арабської частини Палестинської автономії, як Західний берег річки Йордан і східна частина Єрусалима, були анексовані Йорданією, а Сектор Газа відійшов під контроль Єгипту [3].

Згідно з угодами про перемир'я між Ізраїлем і арабськими країнами, були встановлені тимчасові кордони, по обидві сторони яких створювалися демілітаризовані зони. Контроль за дотриманням заходів із перемир'я покладался на спеціальну комісію ООН. Зокрема, 23 березня 1949 р. було укладено угоду про перемир'я між Ліваном та Ізраїлем, яка встановлювала так звану «зелену лінію», що тимчасово розмежовувала обидві країни та передбачала виведення Ізраїлем своїх військ з 13 селищ на території Лівану, які були окуповані в ході війни. Зазначимо, що за новітню історію Ізраїлю не вдалося досягти у подальшому суттєвого перемир'я з Ліваном, внаслідок чого ізраїльською стороною було проведено дві широкомасштабні військові операції: у 1978 році – «Операція Літані» і у 1982 році – «Мир Галілеї». Відтак, встановлений у 1949 році ізраїльсько-ліванський кордон неодноразово змінювався під час воєнних дій між сторонами.

Заслуговує на увагу той факт, що особливостями новітніх кордонів держави Ізраїль, які були встановлені після закінчення Першої арабо-ізраїльської війни 1948-1949 років, були такі:

1) головним наслідком Першої арабо-ізраїльської війни стало виникнення проблеми близькосхідного врегулювання – однієї з ключових проблем післявоєнних міжнародних відносин (після закінчення Другої світової війни);

2) військове протистояння між Ізраїлем та арабськими країнами суттєво змінило геополітичну ситуацію в регіоні та активізувало протиріччя між двома потужними геополітичними «центрами впливу» – Радянським Союзом та Сполученими Штатами Америки. У подальшому ціла низка світових наддержав намагалась втрутитись в ізраїльсько-арабський конфлікт на боці різних сторін конфлікту;

3) Ізраїль значно розширив свою військову присутність в регіоні та встановив контроль над значною частиною арабської території Палестинської автономії, тим самим значно зміцнивши свою власну прикордонну безпеку;

4) новітні кордони, які виникли за результатами військових протистоянь, не були юридично закріплені, а мали статус «лінії перемир'я», що розмежовували Ізраїль з іншими сторонами військового протистояння;

5) перехід під контроль Ізраїлю значної частини Палестинської автономії та поділ між Єгиптом і Йорданією частини території палестинської держави стали каталізатором виникнення у подальші часи численних прикордонних конфліктів, актів терористичної дії та відкритих озброєних протистоянь між Ізраїлем та арабськими країнами.

У цілому зазначимо, що Перша арабо-ізраїльська війна 1948-1949 років засвідчила готовність та рішучість молоді єврейської держави рішуче захищати свій суверенітет, територіальну цілісність, а також намір розширити межі своєї військової присутності в регіоні.

Подальший історичний аналіз подій у близькосхідному регіоні дає підстави стверджувати про ескалацію воєнної напруженості між Ізраїлем і арабськими державами у середині 60-х років минулого сторіччя. Так, численні прикордонні конфлікти та акти терористичної дії спровокували початок 5 червня 1967 року початок Шестиденної війни, що була відповіддю Ізраїлю на зростання військової активності Єгипту біля його державного кордону. Хронологія воєнних подій 1967 року свідчить, що 5 червня 1967 р. ізраїльська армія завдала нищівної поразки авіації і сухопутним силам Єгипту, а 8 і 9 червня 1967 р. така ж доля спіткала армії Сирії та Йорданії [4]. Особливістю цієї війни можна назвати те, що мала молода держава змогла за досить короткий період нанести нищівної поразки союзу декількох арабських держав із значно більшою армією. За результатами війни Ізраїлю вдалося значно розширити свої кордони, захопивши стратегічно важливі території, що вчетверо перевищували площу його власної державної території. Так, Єгипет втратив Синайський півострів і сектор Газа, Йорданія – Західний берег ріки Йордан і Західний Єрусалим, а Сирія – стратегічно важливі Голанські висоти. Підсумки Шестиденної війни стали передумовою виникнення глибокої політичної та економічної кризи в арабських державах, а також ескалації подальших прикордонних протистоянь з Ізраїлем.

З метою реваншу за поразку у Шестиденній війні, 6 жовтня 1973 року, в день єврейського свята Йом кіпур (Судний день), Єгипет і Сирія напали на Ізраїль з метою повернути захоплені Ізраїлем у війні 1967 року арабські території. На початку бойових дій, що отримали назву «Війна Судного дня», єгипетські війська зайняли практично весь Синайський півострів, а сирійці – Голанські висоти [5]. Наступного дня у війну проти Ізраїлю на підтримку загарбницьким прагненням Єгипту вступив Ірак, а Сирія отримала союзником Йорданію, що ще більше зміцнило позиції атакуючих.

Але завдяки проведеній в Ізраїлі мобілізації, наступ арабських армій вдалось зупинити і до 25 жовтня 1973 року повністю відновити контроль Ізраїлю над захопленими раніше агресорами територіями.

Після закінчення «Війни Судного дня» між Ізраїлем та Єгиптом було укладено в 1974 році угоду про перемир'я, згідно з положеннями якої єгипетській стороні було повернуто частину Синайського півострова. У подальшому, 26 березня 1979 року, між державами було укладено повномасштабну Мирну угоду. У положеннях зазначеного двостороннього міжнародно-правового акту лінію державного кордону між Ізраїлем та Єгиптом було визначено за лінією перемир'я, що була встановлена після закінчення Першої арабо-ізраїльської війни 1948-1949 років. Договором було передбачено, що ізраїльська сторона повністю передає Єгипту Синайський півострів, у свою чергу офіційний Каїр відмовився від своїх вимог на територію сектору Газа.

Заслугує на увагу той факт, що повністю питання спільного державного кордону між Ізраїлем і Єгиптом було врегульовано тільки у 1988 році, після 9 років з дати підписання повномасштабної Мирної угоди. Суть прикордонних спорів полягала у визначенні південної точки стику ізраїльсько-єгипетського державного кордону в точці Таба, на яку сторони мали взаємно протилежні міркування щодо її територіальної належності. Ситуацію було врегульовано у форматі роботи міжнародної комісії, що складалася з одного ізраїльтянина, одного єгиптянина і трьох незалежних представників. У 1988 році Комісія винесла рішення на користь Єгипту. Отже, Ізраїль протягом року повернув Табу Єгипту. Таким чином, вперше за часів існування держави Ізраїль питання прикордонних спорів та правового оформлення кордону, у контексті

належності прикордонних спірних територій, було врегульовано у форматі міжнародних переговорів, а не внаслідок збройного протистояння.

Зазначимо, що для іншої сторони «Війни Судного дня» 1973 року – Сирії – наслідки участі у бойових діях проти Ізраїлю були катастрофічними: держава втратила значну кількість власної території, а Ізраїль майже на 30 кілометрів розширив межі своєї території в напрямку Сирії. На сьогоднішній день між Ізраїлем і Сирією немає офіційно визначеного та нормативно врегульованого спільного державного кордону. Фактичною лінією територіального розмежування між державами залишається «лінія припинення вогню Війни Судного дня» 1973 року. На сьогодні між Ізраїлем і Сирією владштовано нейтральну «буферну» зону.

Ще однією особливістю новітніх кордонів Ізраїлю є їх нормативно-правове врегулювання зі своїм східним сусідом – Йорданією. Так, завдяки добрій волі сторін, 26 жовтня 1994 року між Ізраїлем та Йорданією було підписано мирний договір про спільний державний кордон, у положеннях якого договірні сторони відмовились від будь-яких територіальних претензій одна до одної.

Водночас, за сучасних умов державності Ізраїлю, найбільш проблемним кордоном є спільна лінія розмежування з Палестинською арабською автономією, що на сьогодні є осередком масових збройних протистоянь в регіоні. Так, починаючи з грудня 1987 року і на сьогоднішній день, на зазначеному умовному кордоні триває протистояння з численними жертвами як з боку ізраїльтян, так і з боку палестинців, а також масові заворушення у Секторі Газа. На сьогодні на спільній лінії розмежування з Палестинською арабською автономією Ізраїлем встановлено спеціальний паркан, що відмежовує арабські поселення від іудейських. Наразі, за посередництвом міжнародної спільноти, між сторонами триває переговорний процес з метою розв'язання проблем спільного державного кордону між сторонами конфлікту.

Висновки. Підсумовуючи вищенаведене, зазначимо, що держава Ізраїль є унікальною країною світу у контексті встановлення свого національного державного кордону, який на сьогодні не визнаний міжнародною світовою спільнотою. Водночас за всю свою нетривалу історію держава Ізраїль постійно перебуває у стані бойових дій з арабськими країнами, що постійно намагаються посягнути на суверенітет та територіальну цілісність держави, категорично заперечуючи навіть саму ідею існування єврейської держави. Таким чином, головною особливістю сучасних кордонів Ізраїлю є той факт, що вони були встановлені за результатами численних перемог у військових конфліктах із суміжними державами.

Перспективою подальших розвідок даної проблематики, на наш погляд, є дослідження проблем, пов'язаних з процесами встановлення сучасного державного кордону Ізраїлю за умов постійного військового протистояння із суміжними державами.

Література

1. Територія і кордони держави Ізраїль. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://uk.wikipedia.org/wiki/Кордони_Ізраїлю
2. Резолюція Генеральної Асамблеї ООН № 181/11 від 29 листопада 1947 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.vuzlib.org/books/1164>
3. Перша арабо-ізраїльська війна 1948-1949 років. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kimo.univ.kiev.ua/MVZP/81.htm>
4. Бузань В.Ю. Шестиденна війна 1967 року на Близькому Сході в американсько-радянських відносинах. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/-naukpraci/history/2010/140-127-14.pdf>
5. Війна Судного дня. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.jnsm.com.-ua/-cgi-bin/m/tm.pl?Month=10&Day=06>